

I Граківські читання — всесоюзна конференція, присвячена пам'яті Б. М. Гракова

4—9 грудня 1989 р. у м. Запоріжжі відбулася конференція, присвячена 90-річчю від дня народження відомого радянського археолога, професора Б. М. Гракова. Конференція була скликана з ініціативи Інституту археології АН СРСР, Московського державного університету, Запорізького державного університету та Запорізького краєзнавчого музею. У роботі брали участь 100 фахівців з 25 наукових центрів України, Росії та Білорусії.

Життєвий та науковий шлях Б. М. Гракова висвітлювала Г. І. Мелюкова у доповіді на першому пленарному засіданні. Про роль Б. М. Гракова у розвитку скіфської археології та його внесок у вивчення давніх виробництв йшлося у виступі Б. А. Шрамка. Питанню локалізації зон формування звірино-стилю присвятив свою доповідь Д. С. Раєвський.

У подальшому конференція працювала за секціями: «Передскіфського періоду», «Скіфського періоду», «Пізнньоскіфської та сарматської археології», а також «Епіграфіки, нумізматики, літературної традиції». В цілому на секціях зачитано 59 доповідей, 68 — представлено тезами.

Виступи, заслухані на засіданнях секції передскіфського періоду, охоплювали значний хронологічний відтинок: від кемі-обинської (С. М. Ляшко) та зрубної (І. Ф. Ковальова) культур до спільностей пізньої бронзи. Проблеми соціальних реконструкцій за поховальними пам'ятками як катакомбної, так і скіфської культур було присвячено дві доповіді С. Ж. Пустовалова. Деякі питання розвитку культур фінальної бронзи було відбито у повідомленнях С. В. Іванова, Ю. А. Чернієнка, В. В. Ціміданова, Ю. О. Шилова. Ці та інші проблеми

викликали жваву дискусію, на закінчення якої майже всі присутні погодилися із необхідністю проведення семінару з неоліту Степової України у м. Запоріжжі.

Найчисленнішою була секція скіфської археології. На ній розглядалися майже всі проблеми скіфознавства, над якими працював Б. М. Граков. Великий інтерес і бурхливе обговорення викликала доповідь А. Ю. Алексеева та Н. К. Качалової «Про кімерійців у Північному Причорномор'ї», у якій автори намагалися переглянути точку зору про належність чорногорівсько-новочеркаських старожитностей історичним кімерійцям. Чільне місце у розробці кімерійської проблематики посідає вивчення пам'яток із західних областей поширення цієї культури. Результатам їх вивчення були присвячені повідомлення про нові поселення типу Сахарна-Солончени (М. Т. Кашуба) та кераміку з геометричним орнаментом (І. В. Бруйко).

На секції обговорювалися також суттєві проблеми скіфської археології. Серед них — формування скіфської культури та виникнення і розвиток звірино-стилю (Д. С. Раєвський, О. В. Переводчикова, О. Ф. Чежина), етнегеографія та етнічна історія скіфів (Б. М. Мозолевський, Р. Б. Ісмаїлов, С. І. Яценко, В. П. Григор'єв), економіка Степової Скіфії (Н. А. Гаврилюк). Хронології скіфських пам'яток лісосену було присвячено повідомлення В. П. Андрієнка. Постійним об'єктом польових досліджень скіфознавців є поховальні пам'ятки. Результатам дослідження найбільш цікавих із них були присвячені інформації Ю. В. Болтрика, Г. М. Тошева, В. Д. Березуцького, А. О. Моруженка, С. М. Агульникова та Е. О. Антипенка. Вивчен-

ню конструкції курганів присвячувалися доповіді В. С. Ольховського, А. В. Андросова. Продовжується вивчення окремих категорій матеріальної культури: зброї (повідомлення В. Р. Ерліха), кінського спорядження (повідомлення В. О. Косікова), унікальних речей з дореволюційних розкопок (доповідь О. М. Щеглова та В. І. Каца). Накопичується археологічний матеріал з пам'яток осілої. Результати таких робіт були викладені у виступах В. П. Билкової, С. Б. Буйських, Н. А. Гаврилюк. За доповідями Б. М. Мозолєвського, М. Т. Кашуби, Н. А. Гаврилюк, А. Н. Андросова та В. С. Ольховського розгорнулася конструктивна дискусія.

Плідно працювала секція пізньоскіфської та сарматської археології. Значне місце у повідомленнях приділялося історії та культурі населення Малої Скіфії на Нижньому Дніпрі (М. Й. Абікулова), в Криму (С. В. Ушаков), на Дністрі (О. Є. Малюкевич). Найбільше зацікавила доповідь І. М. Храпунова, присвячена періодизації та формуванню локальних варіантів пізньоскіфської культури. Проблеми співвідношення пізньоскіфської, сарматської та античної культур були відбиті у виступах І. О. Козир та Н. М. Бокій, О. В. Симоненка, М. М. Ієвлева, О. М. Ждановського та І. І. Марченка.

Велике значення для розвитку уявлень про античну культуру мали дослідження Б. М. Гракова у галузі епіграфіки і нумізматики. Продовжуючи і поглиблюючи деякі тенденції, намічені Б. М. Граковим,

працюють фахівці з античної археології. На секції епіграфіки, нумізматики та літературної традиції було заслухано 15 доповідей. Вивченню економічних зв'язків Степової Скіфії за нумізматичними (В. І. Наумов, О. Н. Мальников, В. Ф. Столба) та епіграфічними (М. Ф. Федосєєв, Г. Р. Цецхладзе, А. Г. Плєшивєнко) даними присвячувалася більшість повідомлень. Жваву дискусію викликали проблемні доповіді Ю. Г. Виноградова, Ф. В. Шелова-Коведяєва, С. Ю. Внукова.

Вшановуючи пам'ять свого старшого колеги і вчителя, учасники конференції провели екскурсію на Кам'янське городище, де протягом багатьох років працював Б. М. Граков. За пропозицією директора Кам'янсько-Дніпровського історико-археологічного музею О. І. Котової було прийнято звернення до уряду республіки з пропозицією щодо створення у Кам'янці-Дніпровській — центрі Степової Скіфії — музею Скіфії.

У резолюції, прийнятій на заключному засіданні конференції, підкреслювався її високий організаційний та науковий рівень. Враховуючи значення роботи конференції для вивчення історії та археології давнього населення України, визнано за доцільне скликати конференції пам'яті Б. М. Гракова регулярно раз на п'ять років. За матеріалами читань опубліковані тези «Проблеми скіфо-сарматської археології Північного Причорномор'я» (Запоріжжя, 1989).

Н. А. ГАВРИЛЮК, Г. М. ТОЩЕВ

Одержано 03.01.90

У ВИДАВНИЦТВІ «НАУКОВА ДУМКА» У 1991 р. ВИЙДЕ КНИГА

Гераськова Л. С.

СКУЛЬПТУРА СЕРЕДНЬОВІЧНИХ КОЧІВНИКІВ СТЕПІВ СХІДНОЇ ЄВРОПИ

13 арк.: іл. (в обкл.); 2 крб. 90 к.

Монографія є узагальнюючим дослідженням монументальної кам'яної скульптури середньовічних кочівників Східної Європи. Велику увагу в ній приділено детальному описові методів дослідження, використаних для вирішення конкретної історичної проблеми. Встановлюється приналежність скульптури трьом етносам, які змінювали один одного в розглянутому регіоні протягом Х—XIII ст. Простежується еволюція різних типів статуй і їх генетичний зв'язок із скульптурою тюркомовних кочівників азійських степів VI—X ст.